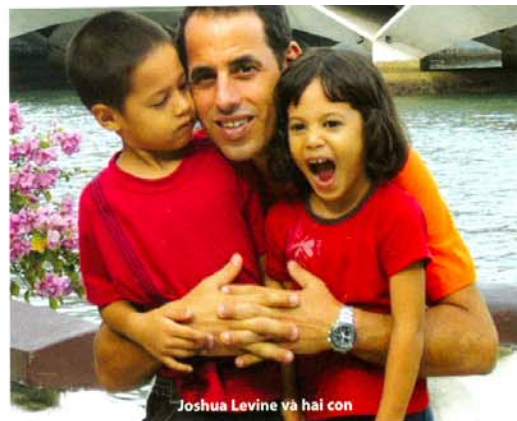

Joshua Levine

Trần trở về kiến trúc đô thị

"Cuộc sống vẫn tiếp tục. Nếu kiến trúc không làm cuộc sống con người tốt đẹp hơn, thì chắc chắn có điều gì sai ở trong đó". Tuyên ngôn của REALARCHITECTURE cùng là bản lĩnh nghề nghiệp của Joshua Levine, kiến trúc sư điều hành làm việc hơn 10 năm tại Việt Nam. Bài viết dưới đây dành cho *Doanh nhân Sài Gòn Cuối tuần* ghi lại những suy tư, trần trở của người kiến trúc sư trong nỗ lực bảo tồn nét đẹp kiến trúc của một không gian đang vươn mình vượt lên.

Joshua Levine và hai con

Sau một thời gian ngắn làm giảng viên tại Đại học Kiến trúc thuộc Đại học Quốc gia TP. Hồ Chí Minh, tôi nhanh chóng quyết định rằng cách hiệu quả nhất để đào tạo trong ngành kiến trúc là thực hành chuyên môn thông qua những hoạt động sống mỗi ngày. Vấn đề "Tại sao" chúng ta làm kiến trúc cần được cùng cố nhiều hơn trong một môi trường giáo dục chuẩn, chứ không phải là "Thế nào".

Trong nhiều năm, công việc của chúng tôi là kết hợp kiến trúc và trang trí của Việt Nam với phong cách kiến trúc Mỹ, Úc, Áo, Pháp, Đức, Ý, Nhật, Tây Ban Nha, Thụy Điển, Thụy Sĩ và Thổ Nhĩ Kỳ... Sự trao đổi qua lại này đã mang lại nhiều kiến thức chuyên sâu và sự hứng thú cho các chuyên gia và đồng nghiệp. Nó đã cho kiến trúc trong nước cơ hội tiếp xúc trực tiếp với cách tư duy phương Tây và cho kiến trúc phương Tây cơ hội làm việc trong một môi trường hoàn toàn khác.

Bên cạnh việc dốc sức lực vào đào tạo, chúng tôi còn đặt niềm tin vào giáo dục. Mục đích cam kết với giáo dục của tôi có hai động lực. Một là giáo dục để đáp ứng nhu cầu học hỏi của người Việt Nam trong nước, hai là nhu cầu được giáo dục của người nước ngoài về đất nước Việt Nam.

Chia khóa đi vào tương lai của mọi người là cơ hội phát triển thông qua giáo dục. Người Việt Nam có bản được giáo dục tốt và có tỷ lệ biết chữ vào hàng cao nhất trên thế giới, nhưng tôi muốn để lại những cơ hội thay thế khác như Việt Nam đang tiếp tục hội nhập, sẽ cần có nhiều phương thức giáo dục hơn. Chúng tôi đã có cơ hội thiết kế nhiều trường học tại Việt Nam, những ngôi trường có nhiều kích cỡ đa dạng từ vùng nông thôn cho đến những trường quốc tế với cơ sở tiện nghi nhất.

Năm 1999, tôi có cơ hội làm việc tại RMIT với tư cách nhà phê bình và hướng dẫn lớp cao học ở Melbourne. Các nghiên cứu sinh sau thời gian nghiên cứu tại Hà

Nội đã trình bày những tác phẩm đồ án kiến trúc cho Việt Nam, trong đó có một tác phẩm được tạp chí *Time* chọn để giới thiệu. Chúng tôi cũng đóng góp nhiều bài báo giới thiệu kiến trúc Việt Nam cho các tạp chí chuyên ngành quốc tế như *Kiến trúc Thế giới*, *Hồ sơ Kiến trúc*... Chúng tôi tin rằng, người nước ngoài và những kiến trúc sư đang làm việc tại Việt Nam như chúng tôi có nhiệm vụ phải làm việc với tâm hội nhập cao nhất. Các hoạt động của chúng tôi phải phản ánh một sự cam kết đến toàn thể sự hưng thịnh và phát triển của nền kiến trúc Việt Nam.

Có một sự hiểu nhầm đáng tiếc gây cho chúng tôi nhiều rắc rối trong nghề nghiệp là việc một số công ty tự nhận là "công ty kiến trúc quốc tế" đã và đang làm hạ thấp giá trị kiến trúc một cách cố tình và có hệ thống bằng những dịch vụ phá giá và gây phiền nhiễu cho các công ty kiến trúc nội địa. Cách làm việc ích kỷ, ăn xối này thực sự có hại cho sự phát triển ổn định và bền vững của công đồng thiết kế Việt Nam. Là những chuyên gia về thiết kế, chúng tôi cần tách bản thân mình ra khỏi tâm lý "tiền là tất cả" và làm việc với mục đích chung là bảo vệ sự cao quý của ngành kiến trúc.

Tôi còn nhớ lần đầu tiên được tiếp xúc với không gian Việt Nam hiện đại là qua những khung hình gợi cảm trong phim *Đông Dương* và *Mùi Đu đủ xanh*: những không gian tràn đầy màu xanh, những căn nhà gỗ tĩnh lặng với những đường cong mờ mờ, những luồng sáng được lọc thành tia qua mái che và rèm vải... Trong phim, sự hoài cổ lãng mạn ấy được đẩy lên cao trào bởi những con đường Sài Gòn đầy xe Vespa của thập niên 1960, những người phụ nữ kín đáo trong áo dài, và những đại lộ có hai hàng cây ven đường. "Hòn ngọc Viễn Đông" thật tuyệt vời! Niềm say đắm ngọt ngào ấy sống trong tôi cho đến một ngày có người nói với tôi rằng, *Mùi Đu đủ xanh* được quay hoàn toàn tại một phim trường ở Pháp. Cái gì? Cảm giác như giấc mộng

của mình bị cải biên một cách nghiêm trọng, thay vào đó là một thực tế khô khan và cằn cỗi. Nhưng thực tình là chưa bao giờ tôi có thể dứt hết những hình ảnh ban đầu ra khỏi tâm trí, cũng như vẫn nuôi niềm hy vọng tối thiểu rằng cái không gian đẹp và hiền như thơ kia vẫn hiện diện, chỉ là tạm thời bị rơi vào trạng thái thụ động do tác nhân bên ngoài.

Ba năm sau, bức tranh tổng quan kiến trúc Việt Nam dường như thoát khỏi trạng thái "ngủ đông". Đọc con đường phố Hàng Đào ở Hà Nội hoặc đường Nguyễn Trãi ở TP. Hồ Chí Minh, điện thoại di động, Internet, xe Harley Davidson giả và thời trang cao cấp tràn ngập mang lại một ấn tượng về sự quan tâm trở lại của Việt Nam đối với hàng hóa và thiết kế. Sự xuất hiện đầy sức sống của văn hóa tiêu thụ kết hợp với sự quan tâm của nước ngoài đối với hàng hóa Việt Nam như tranh, hàng thủ công, thời trang... đang làm cho không khí thiết kế năng động và hào hứng hơn.

Cuộc tranh cãi về kiến trúc Việt Nam hiện đại xoay quanh sự hình thành phong cách kiến trúc quốc gia. Tranh luận về phong cách quốc gia không phải là một vấn đề mới bởi nó đã bắt nguồn từ xa xưa dưới ảnh hưởng văn hóa và lịch sử Trung Hoa, sau đó đến ảnh hưởng thời thuộc địa với nhiều phong cách kiểu Pháp (Thành thị, Đông Dương và Hiện đại) và còn tiếp tục qua dấu ấn của Liên Xô trên một số công trình như Trung tâm hữu nghị Việt-Xô, Lăng Chủ tịch Hồ Chí Minh.

Với quy hoạch và kiến trúc như hiện nay, vấn đề phát triển đô thị tại Việt Nam đang trở nên bức xúc hơn bao giờ hết bởi những tác động gây ra do tăng trưởng kinh tế vượt quá khả năng cung ứng của cơ sở hạ tầng. Trong khi ở nhiều thành phố phương Tây, việc tái cấu trúc có thể được làm thông qua những phương pháp can thiệp chiến lược, điều kiện không gian hạn chế của những thành phố lớn ở Việt Nam đang bắt những nhà quy hoạch đối diện với những giải pháp

mới và hữu hiệu.

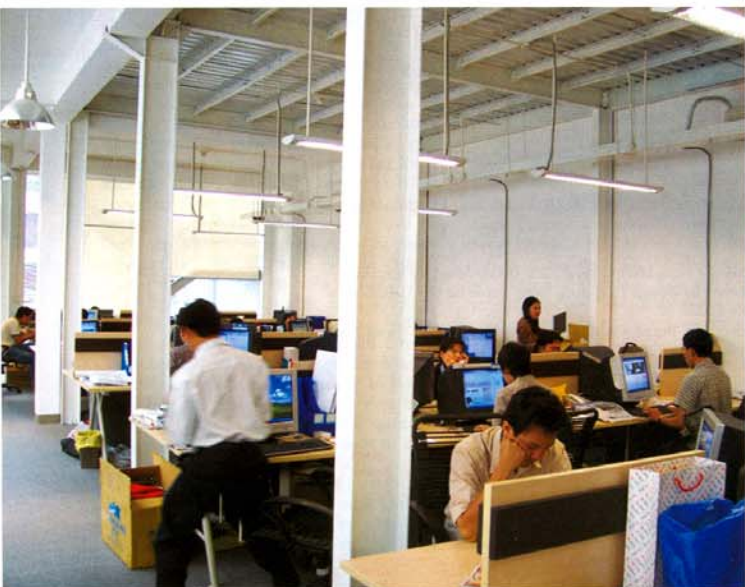
Trong số những hình mẫu đô thị thường được nhắc đến có Paris-La Defence, mô hình trung tâm thương mại được xây bên cạnh một thành phố cổ, và Bangkok - mô hình tiêu cực - nơi mà sự phát triển không được hạn chế đã mang cơ sở hạ tầng thành phố đi vào chỗ kẹt và kinh tế. Một mô hình tiềm năng khác là thành phố kiểu Nhật Bản, kiểu kiến trúc tập hợp những "siêu làng" kết nối chặt chẽ với nhau, cho phép duy trì mức độ giao tiếp và sự khác biệt giữa các khu vực dân cư.

Trong trường hợp Hà Nội và TP. Hồ Chí Minh, áp lực chính đang ảnh hưởng nơi này là sự gia tăng dân số quá lớn, cơ sở hạ tầng chưa đảm bảo mật độ phát triển và vẫn còn thiếu quy định pháp luật liên quan đến việc xây dựng và quy hoạch. Sự chuyển đổi kinh tế nông nghiệp sang dịch vụ và công nghiệp là nguyên nhân chính làm tăng tỷ lệ người nhập cư. Trong 200 năm qua, mức tăng dân số ở Hà Nội là 400%, trong khi ở TP. Hồ Chí Minh, con số ước tính 7,5 triệu người vào năm 2010 đã bị vượt từ lâu. Có hai phương pháp chiến lược để giải quyết vấn đề này: một là giải pháp theo kiểu nội địa - điều chỉnh bằng quy định của pháp luật và mở rộng đô thị, hai là giải pháp theo kiểu nước ngoài: những dự án xây dựng không lồ.

Cuối năm 1998, tôi có dịp dạy khóa thiết kế cho đại học và cao học tại Viện công nghệ Hoàng gia Melbourne, Úc. Chủ đề nghiên cứu là ba địa danh ở Hà Nội. Ngâm ngấm tinh túy của kiến trúc Việt Nam qua con mắt nhiệt tình của những sinh viên hoàn toàn vô nhiễm với gánh nặng lịch sử và thực tế sao mà nhẹ nhàng và tươi sáng!

Cuộc sống vẫn tiếp tục. Kiến trúc thật sự nên nói về không gian và thời gian của thời đại, nhưng đừng bỏ qua khao khát được trường tồn bất biến cùng thời gian. ●

—JOSHUA LEVINE, CEO Realarchitecture
QUÊ ANH dịch

Không gian làm việc đầy cảm hứng của VietnamWorks - một kiến trúc được Realarchitecture thiết kế